

Araştırma sorusu: “Büyük Umutlar” yapıtında toplumsal yapının yansıtılmasında “adalet” konusunun nasıl işlendiğini değerlendiriniz.

TOPLUMSAL YAPI VE ADALET

19.y.y.'da Avrupası'nda toplumlar çeşitli sınıflara ayrılmıştır; alt sınıf, orta sınıf, üst sınıf. 19.y.y. Avrupa toplumlarını oluşturan bu sosyal sınıflar arasındaki ilişkilerde çeşitli aksaklıklar (haksızlıklar) görülmüştür. Kısacası bireylerin haklarının gözetilmesi/yerine getirilmesinde ve alt sınıfların üst sınıflar altında ezilmesi sosyal adalet kavramını zedelemiştir: Toplumun değişik kesimlerinde hayat standardı, gelir düzeyi gibi birtakım ölçülerle denge durumu sağlanamamıştır. Bu düşünce, Charles Dickens'ın 19. y.y. İngilteresinde geçen “Büyük Umutlar” adlı yapıtında da verilmiştir. Toplumsal yapının yansıtılmasında adalet kavramının şekillenmesi, odak figür “Pip”in, Mr. Jaggers ile olan etkileşimi ile verilmektedir. Bu düşüncenin desteklenmesi için ise leitmotif ve gösterme tekniklerinden yararlanılmıştır.

“Büyük Umutlar” adlı yapıtta toplumsal yapı birinci tekil şahıs tarafından yani odak figür Pip tarafından anlatılmaktadır. Adalet kavramı ve bu kavramın toplumsal yapıya yansıtılması ise Pip'in Mr. Jaggers'a dayalı gözlemleri ve onla olan etkileşiminin anlatılmasıyla verilmektedir. Adalat kavramının toplumsal yapıya yansıtılması ve şekillenmesi Mr. Jaggers figürünün karakter özellikleri ile bağlantılıdır. Mr. Jaggers ile Pip'in ilk karşılaşmasında dahi Jaggers'ın kendini bilmiş ve egoist tavırları, onun karakterindeki yönetme ve dominant olma arzusunun vermektedir: “Adım Jaggers. Londra'da avukatım. Oldukça ünlüyümdür. Hemen belirteyim ki bu iş benim başımın altından çıkmış değil. Bana önceden danışılmış olsaydı ben şimdi karşınızda olmazdım.” (Charles Dickens, 189) . Verilen alıntı da açıkça görüldüğü gibi Jaggers unvanı ve ünlü olması ile kendini pazarlamaya çalışarak bir üstünlük kurmayı hedeflemiştir. Buna ek olarak, kendisine danışılmış olsaydı vereceği olası tepkiyi kendisine sorulmadığı halde vurgulamasında “ben sizin üstündeyim” mesajını verir. Ayrıca, aynı diyalogun ilerleyen kısımlarında “görevinin ne bir adım gerisinde kalması, ne de bir adım ilerisine geçmemesi” yaptığı işte başarılı ve “dediğim dedik” olduğunu yansıtmaktadır. Kısacası, tuttuğunu koparan birisi olduğu açıktır. Bahsi geçen diyalogda Mr. Jaggers hakkında dikkat çeken en önemli şey ise Joe Gargery'i ya da basit bir demirci başını manipüle ediş tarzıdır. İnsanları manipüle ederken gözlerini yumarak ağır ağır başını sallayışı ve “bilmeniz isteniyor ki” gibi hitaplar kullanması onun ikili ilişkilerinde beden dili ve sözleri ile baskı kurduğunu kanıtlar. Pip, Jaggers'ın bu karanlık kişiliğini ofisindeki atmosfer ile de bağdaştırmıştır: “Mr. Jaggers'ın odası yalnızca tavandaki pencereden ışık alan son derece iç karartıcı bir yerd. (...) Mr. Jaggers'ın koltuğunun biraz ötesinde duran müvekkil sandalyesine oturduğum zaman odanın iç karartan havası beni iyice sarstı.”(Charles Dickens, 223). Pip'in Jaggers'ın ofisi hakkında yaptığı somut gözlemler bir yana, ofis hakkında yaptığı soyut betimlemeler, Jaggers'ın hukuk işlerini nasıl yürüttüğünü vermektedir. “ (...) yazmanın da efendisine benzeyen herkese karşı “Seninle ilgili çok kötü şeyler biliyorum,” der gibi bir tutumu vardı.” (Charles Dickens, 223) Verilen alıntıda da anlaşıldığı gibi Jaggers bir avukat olarak adalet kavramını “savunurken” (!) insanları kötü bir şeyler yaptığına bakışları ile dahi ikna edebilecek nitelikte olduğu desteklenmiştir, buna ek olarak kendi tavırlarının çalışanları tarafından benimsendiği de açıktır. Sonuç olarak, Onun için insanlar “aptallığına doymamalıdır, dünya çıkar dünyasıdır.”(Dickens,190).

Mr. Jaggers'ın bahsi geçen kişilik özellikleri ve ikili ilişkilerinde izlediği yollar ise onun 19. yüzyıl Londra'sında kasvetli bir sis gibi devletin bütün boş alanlarına yayılarak devlet otoritesindeki boşluğu doldurmasına yardım etmiştir. Ayrıca bu düşünce, Jaggers'ın birden fazla meslek alanına hükmetsiyle desteklenmektedir: sorgu memuru olmakla

beraber aynı zamanda mali müşavir ve savunma avukatıdır. Savunma avukatı ve sorgu memuru olması açıkça verilirken Pip'in ve müşterilerinin mali durumları üzerinde düzenlemeler yapmasıyla mali müşavir olduğunu anlamak okuyucuya bırakılmıştır. Bu otorite boşluğunu doldurma süresinde ise müvekkillerini(halkı) kendi çıkarları doğrultusunda gerek üzerlerinde baskılı kurarak gerekse onları manipule ederek toplumsal yapıdaki adalet kavramının yıkılmasında çıkış noktası olmuştur. Jagers'in hükümetteki otorite boşluğunu doldurması ise halk tarafınca kabul edilmiştir. Yapıtta bahsedilen "halk" kavramı ise iki aşamada incelenmiştir: Mr. Jagers'in aşağılamalarına rağızı olarak ona sığınanlar (genelde belirli bir düzeyde varlık sahibi olan insanlar) ve Mr. Jagers'in kurbanları. Toplum, Jagers figürünün gücüne öylesine inanmıştır ki sokaktan geçen insanlar dahi bir hukuk mevzusu veya davanın bahsi geçiyorsa "Yapılacak yanı varsa Jagers yapar" (Charles Dickens, 225) şeklinde tepki vermektedir. Ancak Jagers'ı bu kadar ünlü yapan şey, müvekkillerini mahkeme heyeti karşısında suçluymken bile suçsuzmuş gibi gösterebilmesidir. Jagers kendi adalet olgusunu oluştururken yani suçluyu temize çıkarırken, kendi karakterindeki yönetme arzusu ve dominantlığı ile göze batmaktadır. "Benim sizden özellikle istemediğim buydu işte. "Düşünmüşlermiş!" Sizler için ben düşünüyorum ya, yeter de artar bile."(Charles Dickens, 227) Verilen alıntıda desteklendiği gibi insanların düşünme özgürlüklerini sınırlayarak, müvekkillerini baskı altına sokmakta ve onları manipule etmektedir. Ancak müvekkillerin bütün bu hor görme ve aşağılamalara rağmen tepkileri "Tanrı sizden razı olsun" şeklindedir. Öte yandan birde Jagers'in kurbanları vardır. Yapıtta bahsi geçen kurbanlar Mr. Jagers figürünün hukuk alanındaki mutlak güç olduğunu, Jagers'in buz gibi bakışları karşısında en ufak bir savunma yapamamaları ile sosyal adaletsizliğin toplum üzerindeki yansımaları vermektedir. Bu ileti, Jagers'in yol kenarında bir davalının yahudi kardeşi ile konuşmasında verilmektedir, yalvaran adamı sonsuz bir umursamazlıkla itivermiştir: "Mifter Jaggerf, Habraham Lafaruf'a karşı değilfinif ya? Yapmayın bunu bize! -Karşıyım. Ne desen boş. Hadi, yolundan çekil artık." (Charles Dickens, 228). Odak figür Pip ise Jagers'in müvekkillerine davranışını yine onun yemek yeme tarzı ile ilişkilendirmiştir: "Zavallı sandiviçi bile azarlayıp tepeler gibi bir yiyişi vardı" (Charles Dickens, 230). Jagers, adalet kavramını kendi lehine çevirirken, müvekkillerinin düşüncelerini bastırmak dışında kendi davranışları üzerine de yoğunlaşmıştır. İnsanların davranışlarına anlam veremeyeceği bir şekilde konuşmakta, hareket etmektedir: "Davranışlarından ne anlam çıkaracağınızı bilmeyin istiyor. (...) Yoo, üstünüze alınmayın, kişisel bir yönü yok bunun. Mesleği yüzünde böyledir; salt bir meslek sorunu bu." (Charles Dickens, 269) Buna ek olarak Pip'in Jagers'in yardımcısı Wemmick ile olan konuşmasında, Jagers'in insanları nasıl avladığı net bir şekilde açıklanmıştır: "Sanki, adam avlamak için tuzak kurmuştur, onu gözetlemektedir, gibi gelir bana. Birden bire bakmışsın, çat... yakalanmışsın!" (Charles Dickens, 269). Pip'in bu durum hakkındaki gözlemleri, Jagers'in kasasına para getiren herkesi hor görüp, aşağılamasını Jagers'in işyerinin yöntemi olarak gördüğü üzerine dayalıdır. Ancak Jagers'in bu aşalayıcı tavırları sadece halk ile sınırlı kalmayarak, gerçek suçlular ve devlet makamlarını da küçük bir sinek gibi ezmiştir. Charles Dickens, bu olguyu mahkemede bir Jagers betimlemesi ile Pip'in bakış açısı tarafından vermiştir: " Kadını, yargıcı kısacası mahkemede herkesi tir tir titrettiği belliydi. Hangi rütbe ve sıfatla olursa olsun, herhangi birisi beğenmediği bir laf etmeye kalksa vasim hemen bunun "zapta geçmesini" istiyordu. Gerçeği açıklmayan birisi çıkarsa Jagers, "Ben seni konuşturmasını bilirim," diyordu. Gerçeği itiraf edenlere ise, "İşte elimdesin!" diye bağıriyordu. (Charles Dickens,274). Verilen alıntının bir diğer önemi ise Jagers'in devlet otoritesinin sadece halk tarafından değil, hükümet tarafından da kabul edilmiş olduğu ve yetkili makamların bu durum karşısında kendi vatandaşlarını dahi savunamamak olduğuna parmak basmaktadır. Jagers'in hırsızlar ve gerçek suçlular ile olan ilişkisinde aynı boyuttadır; hırsızları evine çağırarak alay etmektedir. Ancak gerçek bir hırsız dahi böyle baskın bir kuvvetin altında ezilmekten korkmaktadırlar: " Bunların hepsi, erkeği, kadını, yaşlısı, çocuğu, o kösteğin her

halkasını ayrı ayrı tanırlar. Ama kalıbımı basarım yanılıp elleri değse dağlanmış gibi hemen yere atarlar.” (Charles Dickens, 279).

Sosyal adaletteki bahsedilen aksaklıklar ve haksızlıklar ise Mr. Jagers tarafından bilinci dahilindedir. Hatta kimi zaman yaptığı haksızlıklar karşısında kendisi bile korkmaktadır; çünkü yaptığı haksızlıkların ne denli ciddi boyutlarda olduğunu kendiside bilmektedir. Bu durum Mr. Jagers sürekli ellerini yıkayarak yaptığı yanlışlardan kurtulmaya çalışması veya konuşmalarında çeşitli imalar bulunmasına rağmen hiçbir zaman net açıklamalar yapmaması (“Pip diyelim ki (...) Herhangi bir açıklamada bulunmadığımı da anlıyorsun, değil mi” (Charles Dickens, 556)) ve bazı durumlar karşısında irkilmesi ile verimektedir: “Mr. Jagers’ın tavrındaki belli belirsiz bir irkilme (hiç istifini bozmayacak derece kendini kollayan bir adamdı, gene de belli belirsiz irkilip dikkat kesilmekteydi kendini alamamıştı) onu ele verdi.” (Charles Dickens, 551).

Charles Dickens’ın “Büyük Umutlar” yapıtında; adalet kavramının toplumsal yapı üzerindeki yansımalarının Mr. Jagers figürü ile verilirken, leitmotif tekniğinden sıkça yararlanılmıştır. Bu anlatım tekniğinin kullanılmasındaki temel sebep ise Mr. Jagers figürünü karakterize etmek ve okuyucu tarafında benimsenmesini sağlamaktır. Bu teknik temel olarak üç obje üzerinde odaklanmıştır: Jagers’ın ofisindeki maskesler, Jagers’ın çizmeleri ve evindeki sahte gümüşlerdir. Jagers’ın ofisindeki maskelerin en ünlü davasının simgelemesi ve alaycı bir ifadeye sahip olmaları açısından önemlidir. Bu maskeler Jagers’ın adalet karşısındaki tutumunu simgelemektedir. Öte bir yandan kimi zaman çizmelerinin üzerinde yaylanması ve onları gıcırdatması “çizmelerin sanki alayla, kuşkuyla gülümsedikleri” izlenimi bile Jagers’ın karakter özelliklerini yansıtmaktadır. Evde ki gümüşlerin sahte olması ise onun herkesi kandırabilmesi fakat kimse tarafından kandırılmayacağını ifade etmektedir.

Sonuç olarak, Charles Dickens’ın “Büyük Umutlar” adlı yapıtında; yozlaşmış bir adalet kavramı ve bu kavramın toplumsal yapı üzerindeki yansımaları, odak figür Pip’in birinci tekil şahıs anlatımı ile Mr. Jagers figürünün analizi ile verilmiştir. Mr. Jagers figürü detaylı olarak ele alırken, yapıtta leitmotif tekniğinden sıkça yararlanılmıştır. Yapıtta verilen zedelenmiş adalet kavramı aslında 19. y.y. İngilteresi ve Avrupa toplumlarına bir eleştiri niteliğindedir. Yapıt, adalet kavramının devlet otoritesi boşluğunda nasıl şekillendiği ve güç sahibi olan insanların bu durumu nasıl kendi lehlerine çevirerek, nasıl kendilerinin altında olan sınıf ezdiklerini incelemiştir.

1378 kelime
Rüyet Sefercioğlu